

ПАВЛО VI
ЕНЦИКЛІКА

HUMANAE VITAE

Про належний порядок передавання людського життя

HUMANAE VITAE¹

Про належний порядок передавання людського життя

Високошанованим братам Патріархам, архієпископам, єпископам та іншим правлячим архиєреям, котрі живуть у мирі і спільноті з Апостольським Престолом, духовенству та вірним цілого католицького світу а також усім людям доброї волі

Високодостойні брати, дорогі сини і дочки! Вітання і Апостольське благословення!

ПЕРЕДАВАННЯ ЖИТТЯ

1. Надзвичайно серйозний обов'язок передавання людського життя, завдяки якому чоловік та жінка стають вільними і свідомими співпрацівниками Бога-Творця, наповнює їх завжди великою радістю; однак ця радість часто пов'язана із немалими труднощами та клопотами.

У всі часи виконання цього обов'язку ставило перед совістю одружених важкі проблеми. Найновіший розвиток, що його набуває людське суспільство, спричинює зміни такого типу, що виникають нові запитання, які Церква не може ігнорувати, оскільки вони якнайтісніше пов'язані з людським життям і щастям.

I. ПРОБЛЕМАТИКА ТА КОМПЕТЕНЦІЯ УЧИТЕЛЬСЬКОГО УРЯДУ ЦЕРКВИ

2. Зміни – справді значні і різноманітні. Перш за все йдеться про швидкий приріст населення: багато хто боїться, щоб населення світу не зросло швидше, ніж наявні ресурси. І відповідно, щоб сім'ї в країнах, що розвиваються, не зіткнулися із ще більшими

¹ Переклад Олени Голишевої та Петра Гусака

труднощами. Це може легко підштовхнути державну владу до поборювання такої небезпеки радикальними заходами. До того ж, не тільки умови праці та проживання, а й підвищені вимоги економічного характеру, як і ті, що стосуються виховання та навчання молоді, утруднюють належне утримання більшої кількості дітей.

Варто зауважити нове розуміння гідності жінки і її місця в суспільстві, цінності подружньої любові у шлюбі й зв'язку подружніх актів з подружньою любов'ю.

Врешті слід враховувати передусім дивовижний прогрес людини в опануванні сил природи та їх раціональному використанні. Це панування людина хоче поширити на всі сфери життя, на своє тіло, свій розум та емоції, на соціальне життя і навіть на закони, які регулюють передавання життя.

НОВІ ПИТАННЯ

3. Такий стан речей породжує нові запитання. Чи не було б доцільним переглянути діючі моральні правила з огляду на теперішні умови життя і на те значення, яке мають подружні стосунки для гармонії і взаємної вірності чоловіка і дружини, особливо, якщо взяти до уваги, що їх неможливо дотриматись без, іноді, героїчних самопожертв.

Більше того, якщо б застосовувати у цих питаннях, так званий, принцип цілісності то чи не можна було б погодитись, що намір мати меншу? проте раціональніше сплановану сім'ю міг би перетворити вчинок, який робить неплідними природні акти в дозволений і мудрий контроль за народжуваністю? Іншими словами, чи не можна погодитись, що прокреативна мета стосується подружнього життя як цілісності, аніж кожного окремого акту. Виринає наступне питання: чи для сучасної людини, з підвищеним почуттям відповідальності, не настав час, коли передавання людського життя повинно регулюватися її розумом та волею, а не біологічними ритмами її організму?

КОМПЕТЕНЦІЯ УЧИТЕЛЬСЬКОГО УРЯДУ ЦЕРКВИ

4. Такі питання, безперечно, вимагали від Учительського Уряду Церкви нових і поглиблених роздумів над принципами подружньої моралі, які спираються на природний моральний закон, прояснений та збагачений завдяки Божественному Одкровенню.

Жоден віруючий християнин не стане заперечувати, що інтерпретація природного морального закону належить до компетенції Учительського Уряду Церкви. Тому що немає

жодного сумніву в тому, – як неодноразово повторювали наші Попередники¹, – що Ісус Христос, надавши Петрові та іншим апостолам участь у своїй Божественній владі та пославши їх навчати усі народи своїх заповідей², зробив їх справжніми хранителями та інтерпретаторами всього морального закону, тобто – не лише євангельського, а й природного. Тому що і природний моральний закон виявляє волю Божу, і вірне дотримання його є необхідне усім людям для вічного спасіння³.

Виконуючи це завдання, Церква завжди, а останнім часом особливо часто видавала відповідні документи, в яких обговорювалась як природа подружжя, так і належне практикування подружніх прав і обов'язків супругів⁴.

СПЕЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

5. Усвідомлення цієї ж відповідальності спонукала Нас підтвердити і розширити Комісію, утворену Нашим попередником світлої пам'яті Іваном XXIII, у березні 1963 року. До складу цієї Комісії крім багатьох вчених із різних галузей знань, входили також і подружні пари. Ця Комісія повинна була зібрати думки та погляди з питань, які стосуються подружнього життя і передовсім належного регулювання народжуваності; вона повинна була крім цього представити результати своїх досліджень з цих питань таким чином, щоб Учительський Уряд Церкви міг дати відповідь, адекватну до очікувань не лише вірних, але й решти світу⁵.

Результат досліджень фахівців і заключення багатьох наших братів у єпископстві, що їх вони надсилали Нам частково з власної ініціативи, а частково на Наше прохання,

¹ Пор.: Пій IX, Енцикліка *Qui Pluribus*, 9 листопада 1846 р., Pii IX. P.M. Acta, том 1, стор. 9-10; Пій X, Енцикліка *Singulari Quadam*, 24 вересня 1912 р., AAS 4 (1912), стор. 658; Пій XI, Енцикліка *Casti Connubii*, 31 грудня 1930 р., AAS 22 (1930), стор. 579-581; Пій XII, Звернення *Magnificate Dominum* до католицького світового єпископату, 2 листопада 1954 р., AAS 46 (1954), стор. 671-672; Іван XXIII, Енцикліка *Mater et Magistra*, 15 травня 1961 р., AAS 53 (1961), стор. 457.

² Пор.: Мт 28, 18-19.

³ Пор.: Мт 7,21.

⁴ Пор.: *Catechismus Romanus Concilii Tridentini*, частина II, глава СІІІ; Лев XIII, Енцикліка *Arcanum*, 10 лютого 1880 р., Acta Leonis XIII., 2 (1881), стор. 26-29; Пій XI, Енцикліка *Divini Illius Magistri*, 31 грудня 1929 р., AAS 22 (1930), стор. 56-61; Енцикліка *Casti Connubii*, 31 грудня 1930 р., AAS 22 (1930), стор. 545-546; Пій XII, *Звернення до італійського медико-біологічного об'єднання ім. св. Луки*, 12 листопада 1944 р., *Звернення та радіопроповіді*, VI, стор. 191-192; *До католицького об'єднання акушерок Італії*, 29 жовтня 1951, AAS 43 (1951), стор. 835-854; *До конгресу Fronte della Famiglia та об'єднання багатодітних сімей*, 28 листопада 1951 р., AAS 43 (1951), стор. 857-859; *До 7-го Конгресу міжнародного товариства гематології*, 12 вересня 1958, AAS 50 (1958), стор. 734-735; Іван XXIII, Енцикліка *Mater et Magistra*, AAS 53 (1961), стор. 446-447; *Codex Iuris Canonici*, глава 1067; глава 1068, § 1; глава 1076, §§ 1-2; Другий Ватиканський Собор, Пасторальна конституція *Gaudium et Spes* ("Радість і надія"), §§ 47-52.

⁵ Пор.: *Звернення Павла VI До Колегії Кардиналів*, 23 червня 1964 р., AAS 56 (1964), стор. 588; *До Комісії для дослідження проблем народонаселення, сім'ї та народжень*, 27 березня 1965 р., AAS 57 (1965), стор. 388; *до Національного конгресу італійського об'єднання акушерок та гінекологів*, 29 жовтня 1966, AAS 58 (1966), стор. 1168.

дозволили Нам ще докладніше та всесторонніше обдумати цю багатогранну проблему. Тому Ми висловлюємо усім сердечну подяку.

ВІДПОВІДЬ УЧИТЕЛЬСЬКОГО УРЯДУ ЦЕРКВИ

6. Висновки, до яких дійшла Комісія, не могли однак бути для Нас остаточними, ані не могли Нас звільнити від обов'язку особисто дослідити цю серйозну проблему. Це було необхідно ще й тому, що Комісія не дійшла до одностайності стосовно моральних правил, які слід було запропонувати; передовсім ще й тому, що деякі критерії вирішення віддалялися від морального вчення про подружжя, якого постійно і наполегливо навчав Учительський Уряд Церкви.

Тому, після докладного розгляду надісланих Нам документів, після всебічних роздумів, після ревних молитов до Бога на підставі завдання, довіреного Нам Христом, хочемо дати Нашу відповідь на ці серйозні питання.

II. ДОКТРИНАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

ЦІЛІСНЕ БАЧЕННЯ ЛЮДИНИ

7. Питання передавання людського життя, як і кожне інше питання, яке стосується людського життя, слід розглядати не лише з біологічної, психологічної, демографічної чи соціологічної точки зору; потрібно, радше, розглядати людину в цілому, завдання, до якого вона є покликана; не лише її природне і земне існування, але й надприродне і вічне. Оскільки багато з тих, хто захищає штучне регулювання народжуваності, покликається на вимоги подружньої любові і відповідального батьківства, то необхідно точніше визначити і висвітлити ці два важливі елементи подружнього життя. Це власне те, що ми хочемо зробити, особливо тоді, коли відкликаємось до того, що Другий Ватиканський Собор з високим авторитетом навчав у Душпастирській Конституції про Церкву в сучасному світі "*Gaudium et spes*" ("Радість і надія").

ПОДРУЖНЯ ЛЮБОВ

8. Подружня любов проявляє свою природу і шляхетність особливо тоді, коли ми зрозуміємо, що вона бере свій початок з найвищого джерела – від Бога, "який є любов'ю"⁶, – від Отця, "від якого бере ім'я все отцівство на небі й на землі"⁷.

⁶ Пор.: 1 Ів 4,8.

Ні в якому разі подружжя не є простим продуктом випадку або результатом еволюції несвідомих природних сил, воно насправді так створене Богом Творцем у мудрому передбаченні, що здійснює серед людей Його план любові. Тому чоловік і жінка у взаємному самовідданні, яке є для них в подружжі властивим і винятковим, прагнуть витворити особову спільноту, у якій вони взаємно вдосконалюють себе, щоб співдіяти з Богом у зачинанні та вихованні нового людського життя.

Понад те для охрещених подружжя наділене високою гідністю таїнственного знаку благодаті, оскільки відображає єдність Христа зі своєю Церквою.

ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖНЬОЇ ЛЮБОВІ

9. У цьому світлі особливо чітко проявляються ознаки та характерні вимоги подружньої любові, правильне розуміння яких надзвичайно важливе.

Ця любов є передовсім людська: чуттєва і духовна водночас. Тому вона впливає не лише з інстинкту та пристрасті, але й з рішення свободної волі, яке спонукує до того, щоб витривати у радості й смутку повсякденного життя, навіть від того зміцнитись: таким чином супруги стають одним серцем і однією душею та разом досягають свого людського сповнення.

Далі, це любов цілісна, тобто – дуже особлива форма особистої приязні, у якій супруги великодушно ділять все без неналежних застережень і без егоїстичних розрахунків. Хто насправді любить свого супруга, – любить його не заради того, що від нього отримує, а, радше, любить його заради нього самого, і є щасливий від можливості збагатити його, подарувавши йому себе самого.

Подружня любов є також *вірною і виключною* аж до смерті; саме так чоловік і жінка розуміли її у той день, коли вони, будучи свідомими свого вчинку, пов'язали себе у шлюбі. Хоча вірність чоловіка і жінки іноді є важкою, ніхто не має права стверджувати, що вона є неможливою. Навпаки. У всі часи вона завжди була чимось шляхетним і достойним. Приклади багатьох подружніх пар впродовж століть доводять, що вірність не лише відповідає природі подружжя, але також є джерелом глибокого, тривалого щастя.

Зрештою, ця любов є *плідною*, оскільки вона не зводиться виключно до любовних взаємин чоловіка і жінки, а прагне тривати поза ними та зачинати нове життя. “Подружжя і подружня любов по своїй суті є спрямовані на зачаття і виховання нащадків. Діти,

⁷ Пор.: Еф 3,15.

справді, є найціннішим даром для подружжя та надзвичайно сприяють благу самих батьків⁸.

ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО

10. Тому подружня любов вимагає від чоловіка та жінки вірного розуміння їхнього обов'язку відповідального батьківства, на якому сьогодні справедливо наголошують і який потрібно правильно розуміти. Тому ми повинні розглянути його з точки зору різних легітимних і взаємопов'язаних аспектів.

Що стосується перш за все біологічних процесів, то відповідальне батьківство означає знання і враховування пов'язаних з ними функцій. Так, людина спроможна у своїй здатності до продовження роду відкрити біологічні закони, котрі властиві до людської особи⁹.

З огляду на вроджені людські потяги та емоції відповідальне батьківство означає, що вони повинні бути опанованими силами розуму і волі.

Беручи до уваги фізичні, економічні, психологічні та соціальні умови, відповідальне батьківство повинно практикуватися як тими, хто зважено і великодушно вирішує мати більше дітей, так і тими, хто з огляду на серйозні підстави, шануючи моральні приписи, вирішує не мати наступних дітей впродовж певного визначеного або ж невизначеного часу.

Відповідальне батьківство, передовсім, є внутрішньо пов'язаним з об'єктивним моральним порядком, який походить від Бога, та інтерпретатором якого є належно сформована совість. Завдання відповідального батьківства вимагає від подружжя, щоб вони визнали свої обов'язки перед Богом, самими собою, своєю сім'єю та людським суспільством, зберігаючи при цьому належний порядок добра та цінностей.

З цього випливає, що вони, сповняючи завдання передавання життя, не мають права діяти свавільно, так, неначе визначення морально допустимих шляхів залежало би від їхнього власного довільного розсуду. Вони, радше, зобов'язані зорієнтувати свою поведінку на Божий план творення, котрий, з одного боку, виражається в суті подружжя та його актів, а з іншого боку, його проголошує незмінне вчення Церкви¹⁰.

ПОШАНУВАННЯ СУТІ ТА ЦІЛІ ПОДРУЖНЬОГО АКТУ

⁸ Пор.: Другий Ватиканський Собор, Душпастирська Конституція *Gaudium et spes* ("Радість і надія"), § 50.

⁹ Пор.: Св. Тома Аквінський, *Summa Theologiae*, I-II, q. 94, a. 2.

¹⁰ Пор.: Другий Ватиканський Собор, Душпастирська Конституція ("Радість і надія"), § 50-51.

11. Ті акти, які є інтимним і цнотливим єднанням супругів та передають людське життя, є, як їх назвав останній Собор, – “шляхетними і гідними¹¹”; вони залишаються легітимними навіть, якщо з огляду на незалежні від волі супругів причини, можна передбачити, що ці акти будуть неплідними, все ж вони залишаються призначеними виражати і зміцнювати єднання супругів. Як вчить досвід, справді не з кожного подружнього спілкування починається нове життя. Бог у своїй мудрості так впорядкував природні закони і періоди плідності, що вони вже самі по собі створюють проміжки у послідовності народжень. Церква, спонукуючи людей дотримуватися природного закону, який Церква пояснює у своєму постійному вченні, навчає, що “кожен подружній акт” повинен бути відкритим до передавання життя¹².

ЄДНАННЯ В ЛЮБОВІ ТА ПРОДОВЖЕННЯ РОДУ

12. Це вчення, неодноразово викладене Учительським Урядом Церкви, базується на встановленому Богом нерозривному зв'язку між об'єднавчим та прокреативним значеннями, притаманними подружньому акту. Цей зв'язок людина не має права самовільно розривати.

По своїй внутрішній структурі подружній акт, якнайтісніше поєднуючи супругів між собою, чинить їх одночасно здатними до зачаття нового життя, відповідно до законів, вписаних у природу чоловіка і жінки. Якщо шанувати обидва суттєві аспекти – любовне єднання та продовження роду, то подружнє спілкування зберігає зміст взаємної та справжньої любові, рівно ж як і його призначення до найвищої відповідальності батьківства, до якого людина покликана. На Нашу думку, сучасні люди цілком спроможні збагнути, що фундаментальний принцип цього вчення є глибоко розумним і людським.

ВІРНІСТЬ БОЖОМУ ПЛАНОВІ

13. Цілком слушно вказують на те, що примушування партнера до статевого стосунку, не беручи до уваги його стан і законні бажання, не є справжнім актом любові й суперечить, як наслідок, доброму моральному порядку в подружніх стосунках. Так само, якщо над цим замислитись, слід визнати, що акт взаємної любові, який перешкоджає здатності передавати життя, яку Творець поєднав із цим актом, суперечить творчому Божому планові щодо подружжя і волі Автора життя. Користати з цього Божественного

¹¹ Пор.: Другий Ватиканський Собор, Душпастирська Конституція (“Радість і надія”), § 49.

¹² Пор.: Пій XI, Енцикліка *Casti Connubii*, AAS 22 (1930), стор. 560; Пій XII, AAS 43 (1951), стор. 843.

дару, руйнуючи, навіть якщо й частково, його значення і його ціль – означає суперечити природі чоловіка і жінки їхніх найінтимніших стосунків, це також означає суперечити Божому задумові і Його волі. І навпаки, хто насолоджується даром подружньої любові, дотримуючись законів дітородження, визнає, що ми не є володарями над витокami людського життя, а, радше, служителями встановленого Творцем плану. Як людина назагал не має необмеженої влади над своїм тілом, так і зокрема над здатністю дітородження, тому що вона за своєю природою спрямована на передавання людського життя, джерелом якого є сам Бог. “Людське життя є священним – нагадує Наш попередник Іван XXIII, – оскільки воно від першого свого зародження вимагає творчого втручання Бога¹³”.

НЕДОЗВОЛЕНІ СПОСОБИ РЕГУЛЮВАННЯ НАРОДЖЕНЬ

14. Відповідно до цих фундаментальних засад людського і християнського розуміння подружжя Ми мусимо ще раз офіційно заявити: пряме припинення вже розпочатого процесу розвитку дитини в організмі матері, передусім прямий аборт – навіть якщо його здійснюють для лікувальних цілей – є недопустимим способом обмеження кількості дітей, і його слід абсолютно відкинути¹⁴.

Так само, як це Учительський Уряд Церкви неодноразово робив, слід засудити пряму, довготривалу або обмежену в часі стерилізацію чоловіка чи жінки¹⁵.

Недопустимою також є будь-яка дія чи то до подружнього акту, чи під час нього, чи в процесі розвитку його природних наслідків, яка була б спрямована на запобігання дітородженню як ціль, чи як засіб¹⁶.

Так само не можна аргументувати для оправдання подружніх актів, умисно вчинених неплідними, що слід вибирати менше зло, або що такі акти творять ціле з іншими попередніми чи наступними плідними актами, і що вони беруть участь в їхній єдиній і однаковій моральній доброті. Навіть, якщо іноді дозволено толерувати менше моральне зло, щоб запобігти більшому, або щоб сприяти чомусь морально більш

¹³ Пор.: Іван XXIII, Енцикліка *Mater et Magistra*, AAS 53 (1961), стор. 447.

¹⁴ Пор.: *Catechismus Romanus Concilii Tridentini*, II-а частина, глава VIII; Пій XI, Енцикліка *Casti Connubii*, AAS 22 (1930), стор. 562-564; Пій XII, *Звернення та радіопроповіді*, VI (1944), стор. 191-192; AAS 43 (1951), стор. 842-843; стор. 857-859; Іван XXIII, Енцикліка *Pacem in Terris*, 11 квітня 1963 р., AAS 55 (1963), стор. 259-260; *Gaudium et Spes* (“Радість і надія”), § 51.

¹⁵ Пор.: Пій XI, Енцикліка *Casti Connubii*, AAS 22 (1930), стор. 565; Декрет *Sanctum Officium* від 22 лютого 1940 р. AAS 32 (1940), стор. 73; Пій XII, AAS 43 (1951), стор. 843-844; AAS 50 (1958), стор. 734-735. Пій XII, AAS 43 (1951), стор. 843.

¹⁶ Пор.: *Catechismus Romanus Concilii Tridentini*, II-а частина, глава VIII; Пій XI, Енцикліка *Casti Connubii*, AAS 22 (1930), стор. 559-561; Пій XII, AAS 43 (1951), стор. 843; AAS 45 (1953), стор. 674-675; AAS 50 (1958), стор. 734-735; Іван XXIII, Енцикліка *Mater et Magistra*, AAS 53 (1961), стор. 447.

вартісному¹⁷, то тим не менше ніколи не дозволено – навіть з найсерйозніших підстав – чинити зло заради доброї цілі¹⁸: тобто, хотіти чогось, що по своїй природі порушує моральний порядок і через те – негідне людини; це правило залишається в силі також і тоді, навіть якщо наміром було зберегти, чи посприяти індивідуальному, сімейному або суспільному благу. Отже, є серйозною помилкою вважати, що умисно вчинений неплідним подружній акт, який таким чином став неморальним, – може бути оправданий плідністю цілого подружнього життя.

ДОЗВОЛЕНІ ТЕРАПЕВТИЧНІ ЗАСОБИ

15. Церква, однак, не вважає недозволеними ті терапевтичні заходи, які необхідні для лікування тілесних захворювань, навіть якщо передбачається, що наслідком їхнього застосування буде перешкода зачаттю. Проте така перешкода в жодному разі не може бути прямою ціллю¹⁹.

ДОЗВОЛЕНЕ ВИКОРИСТАННЯ НЕПЛІДНИХ ПЕРІОДІВ

16. Однак проти цього вчення Церкви про формування подружньої моралі висувають закид, як уже згадано вище (§ 3), що правом і завданням людського розуму є керувати наданими їй природою силами та спрямовувати [їх] до цілей, які відповідають благу людини. Навіть запитують: чи не розумніше у зв'язку із цим у багатьох ситуаціях використовувати штучну регуляцію народжень, якщо за її допомогою можна досягти більшого миру і злагоди в сім'ї та створити кращі умови для виховання уже народжених дітей? На це запитання слід рішуче відповісти: Церква є першою, яка хвалить і закликає застосовувати людський розум до діяльності, яка настільки тісно поєднує людину, розумне створіння, з її Творцем. Але вона так само стверджує, що такий вжиток розуму повинен перебувати в межах, встановленого Богом порядку дійсності.

Якщо, отже, є достатньо обґрунтовані підстави для відтермінування наступного народження, що спричинено фізичним чи психічним станом чоловіка чи жінки, чи із зовнішніх обставин, Церква навчає, що одружені можуть скористати з природних циклів, притаманних репродуктивній системі і мати подружні акти лише в неплідний період,

¹⁷ Пор.: Пій XII, *Звернення до Національного конгресу об'єднання католицьких юристів Італії*, 6 грудня 1953 р., AAS 45 (1953), стор. 798-799.

¹⁸ Пор.: Рм 3,8.

¹⁹ Пор.: Пій XII, *Звернення до учасників конгресу італійського об'єднання урологів*, 8 липня 1953 р., AAS 45 (1953), стор. 674-675; AAS 50 (1958), стор. 734-735.

таким чином контролюючи народження, яке жодним чином не суперечить тим моральним принципам, які Ми щойно пояснили²⁰.

Церква залишається вірною собі і своєму вченню, якщо вона, з одного боку, вважає дозволеним використання подружжям неплідних періодів, а з іншого – відкидає використання прямо протизаплідних засобів як завжди недозволене – навіть якщо на захист цієї іншої практики знову й знову наводять поважні та вагомні підстави. Насправді мова йде про два зовсім різних типи поведінки: відповідно до першого – подружжя законно використовують природну можливість, в іншому випадку – вони перешкоджають перебігу природного процесу зачаття. Безперечно, в обидвох випадках подружжя одностайні в тому, що вони з поважних підстав хочуть уникнути дітей, і при цьому вони, зрозуміло, хотіли б бути в цьому впевнені. Однак слід зазначити, що лише в першому випадку подружжя можуть утриматися від подружніх [статевих] стосунків впродовж плідного періоду, якщо народження наступної дитини є небажаним. А в неплідні періоди вони вступають у подружні [статеві] стосунки для засвідчення взаємної любові та збереження обіцяної взаємної вірності. Якщо подружжя ведуть себе таким чином, то вони дійсно дають свідчення справжньої любові.

СЕРЙОЗНІ НАСЛІДКИ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАРОДЖЕНЬ

17. Чесні люди можуть ще краще переконатися в правдивості Церковного вчення, коли вони звернуть увагу на наслідки методів штучного регулювання народжень. Передовсім слід задуматись наскільки широкий і легкий шлях відкривається до подружньої невірності і до загального послаблення моральності.

Не потрібно багато досвіду, щоб знати, наскільки слабкою є людина, та, щоб збагнути, що людина, особливо молода, настільки вразлива перед спокусами, що вона потребує спонук, щоб дотримуватись морального закону, і що було б безвідповідально полегшувати їй недотримання цього закону. Так само слід висловити тривогу: чоловіки, котрі призвичаїлися до протизаплідних практик, можуть втратити пошану до жінки і, легковажачи її тілесним благом і психічною рівновагою, сприймати її як звичайне знаряддя задоволення своєї похоті, а не як супутницю, яку слід поважати і любити.

Врешті, слід теж замислитись і над тим, яку небезпечну владу отримали б таким чином державні органи, які не дбають про вимоги моральних норм. Хто б закидав урядам,

²⁰ Пор.: Пій XII, AAS 43 (1951), стор. 846.

які для вирішення проблем суспільності застосовували такі ж заходи, які одружені вважають законними для вирішення конкретних сімейних труднощій? Хто міг би перешкодити урядам сприяти поширенню, а навіть накидати людям, якщо уряди вважатимуть за необхідне, ті протизаплідні засоби, які видаються їм найдієвішими? Таким чином могло б статися, що для того, аби уникнути труднощій особистого, сімейного чи соціального характеру, які виникають з дотримання Божого закону, могли б надати державним органам право втручатися в цілком особисті та інтимні завдання подружжя.

Якщо ми не хочемо полишити служіння у передаванні життя людській сваволі, то мусимо визнати недоторканні межі для влади людини над власним тілом та його природними функціями, котрих не мають права порушувати ні приватні особи, ні суспільні авторитети. Ці межі визначаються виключно з пошани, яка належить людському тілу у його цілості та природних функціях: зокрема – відповідно до вищенаведених засад та до вірно зрозумілого т.зв. принципу цілісності, як це пояснив Наш Попередник Пій XII²¹.

ЦЕРКВА ЯК ГАРАНТ СПРАВЖНІХ ЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

18. Можна передбачити, що, мабуть, не всі так легко прийматимуть передане вчення; підніметься надто багато голосів спротиву проти слів Церкви, підсилених сучасними засобами комунікації. Однак Церква, яку це не вражає, що вона так само, як її божественний Засновник, поставлена бути “знаком протиріччя”²², тим не менше залишається вірною своєму завданню смиренно але непохитно проповідувати моральний закон в його цілості, – природний і євангельський.

Церква не є творцем цих обидвох законів; через те вона не може вирішувати на свій розсуд, вона може бути тільки їхнім охоронцем та інтерпретатором; вона ніколи не може оголосити щось дозволеним, що в дійсності є недозволеним, тому, що по своїй природі суперечить справжньому благу людини.

Зберігаючи подружній моральний закон в повному обсязі, Церква дуже добре усвідомлює, що вона робить свій внесок у побудову справжньої, людської цивілізації; крім того, вона спонукує людину не ухилятися від відповідальності, покладаючись на технічні засоби; тим вона захищає гідність супругів. Вірно наслідуючи приклад і вчення нашого божественного Спасителя, Церква показує, що її щира та безкорислива любов

²¹ Пор.: AAS 45 (1953), стор. 674-675; AAS 48 (1956), стор. 461-462.

²² Пор.: Лк 2,34.

супроводжує людину: вона хоче допомогти людині в її земній мандрівці, щоб вона справді, як дитина, брала участь у житті живого Бога, Батька усіх людей²³.

III. ПАСТОРАЛЬНІ ВКАЗІВКИ

ЦЕРКВА ЯК “МАТИ І УЧИТЕЛЬКА”

19. Наші слова не були б повним і ясним вираженням думок і турбот Церкви, матері і учительки всіх народів, якщо б вони у важких ситуаціях, від яких страждають сьогодні родини і народи, не подали людям, котрих ці слова спонукують до вірного дотримання Божої Заповіді щодо подружжя, допомоги у проведенні морально впорядкованого регулювання народжень. Церква не може ставитися до людей інакше, аніж наш божественний Відкупитель: вона знає слабкість людей, вона має милосердя до мас, вона турбується про грішників; однак вона не повинна переставати навчати закону, який справді є законом людського життя: того життя, котре відновлене до його первісної правди та кероване Божим духом²⁴.

МОЖЛИВІСТЬ ДОТРИМАННЯ БОЖОГО ЗАКОНУ

20. Здійснення вчення про належне регулювання народжень, яке Церква проповідує як божественний закон, без сумніву міг би видатися для багатьох важким, навіть зовсім неможливим для здійснення на практиці. Але, як і кожні особливо високі і цінні блага, цей закон вимагає від поодинокі людини, від сім'ї та від людського суспільства твердих рішень і численних зусиль. Так, його дотримання неможливе без допомагаючої Божої благодаті, яка підтримує і зміцнює добру волю людини. Хто ж задумається глибше, той визнає, що ці зусилля ушляхетнюють людини та сприяють благу людського суспільства.

САМООПАНУВАННЯ

21. Морально впорядковане регулювання народжень вимагає від подружжя передовсім повного визнання та пошанування справжніх цінностей життя і сім'ї, її цілковитого опанування себе і своїх емоцій. Цілком певно, що таке панування розуму і волі над інстинктом вимагає аскези. Лише так можна належно впорядкувати притаманні

²³ Пор.: Павло VI, Енцикліка *Populorum progressio*, 26 березня 1967 р., § 21.

²⁴ Пор.: Рм 8.

подружньому життю форми вираження любові, а також досягти періодичної стриманості. Така самодисципліна, вираз подружньої чистоти не шкодить подружній любові; вона, радше, наділяє її вищими людськими цінностями. Хоча така самодисципліна вимагає постійних зусиль, однак її цілюща сила веде супругів до повнішого розкриття їх самих та збагачує їх духовними цінностями. Вона дарує сім'ї справжній мир та допомагає справитися й з іншими труднощами. Вона сприяє кращій повазі до іншого супруга, допомагає подружжю знищити егоїзм, який є ворогом справжньої любові, допомагає поглибити відчуття відповідальності. Вона, врешті, наділяє батьків глибиннішим і ефективнішим впливом на виховання та освіту їхніх дітей. Діти, підрастаючи, отримуватимуть справжнє розуміння цінностей і досягатимуть виваженого і гармонійного вжитку їх розумових та фізичних здатностей.

СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО КЛІМАТУ ДЛЯ ЦНОТЛИВОСТІ

22. При цій нагоді Ми хочемо нагадати вихователям і всім, хто відповідальний за спільне благо людського суспільства, про необхідність витворення клімату для виховання в цнотливості. Так справжня свобода шляхом збереження морального порядку здобуде перемогу над розбещеністю.

Всі, кого глибоко турбує прогрес людської культури та захист суттєвих цінностей душі, повинні одногolosно засудити те, що у сучасних засобах масової інформації веде до розпалювання нищих пристрастей та до поширення морального занепаду, як також будь-яку форму порнографії у письмовій та словесній формі чи в зображенні [в т.ч. на сцені та екрані]. Не слід намагатися виправдовувати таке зісuttя посиланням на мистецтво і науку²⁵, або вказівкою на свободу, яку, можливо, надають у цій сфері органи державної влади.

ЗАКЛИК ДО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

23. Через те Ми звертаємося до урядовців, на яких передовсім лежить відповідальність за захист загального блага, і котрі можуть так багато зробити для збереження добрих звичаїв: ніколи не дозволяйте підривати добрі звичаї ваших народів; серед усіх обставин запобігайте, щоб завдяки законодавству в сім'ю – первісну клітину суспільства – не проникали практики, які суперечать природному і Божому законові. Щоб вирішити проблему приросту населення, державна влада може і повинна йти іншим

²⁵ Пор.: Другий Ватиканський Собор, Декрет *Inter mirifica*, Про засоби суспільної комунікації, § 6-7.

шляхом: шляхом мудрої і передбачливої сімейної та освітньої політики, яка шанує моральний закон і свободи громадян.

Ми цілковито свідомі труднощів, з якими стикається державна влада, особливо в країнах, що розвиваються. Наше розуміння цих обґрунтованих турбот підтверджує Наша енцикліка "*Populorum progressio*". Але тут ми повторюємо разом з Нашим Попередником Іваном XXIII: "При розгляді і вирішенні цих питань людина не має права використовувати шляхи чи засоби, що суперечать її гідності, застосування яких нахабно пропонують ті, хто думає про людину та про її життя лише матеріалістично. Згідно з Нашим переконанням це питання можна вирішити лише тоді, коли економічний і суспільний розвиток шанує та сприяє справжнім людським цінностям, як індивідуальним, так і суспільним"²⁶.

Зовсім несправедливо було б вважати Боже Провидіння відповідальним за те, що насправді є наслідком короткозорої політики, недостатнього розуміння соціальної справедливості, егоїстичного збагачення, зрештою, – лінивого недбальства при докладанні зусиль, які могли б привести народ та його дітей до вищого рівня життя²⁷. Нехай же ж усі відповідальні, від яких це залежить, – деякі уже це відмінно роблять, – знову й знову всіма силами беруться за справу. Не можна послаблювати завзяття до взаємодопомоги у великій людській родині; тут, на Нашу думку, відкривається майже неосяжне поле для діяльності великих міжнародних організацій.

ДО НАУКОВЦІВ

24. Ми хочемо скерувати Наш заклик заохоти до мужів науки, "які можуть багато посприяти благу подружжя і сім'ї та миру совісті, якщо вони, шляхом спільної наукової праці, намагаються точніше в'яснити передумови для морально бездоганного регулювання народжень²⁸". Передовсім слід бажати, – як уже казав Пій XII, – щоб медицина забезпечила регулювання народжуваності, засноване на дотриманні природних ритмів, точними даними²⁹. Тоді науковці – особливо католики серед них – доведуть своїм внеском, що є так, як вчить Церква: а саме, що "не може існувати протиріччя між Божими законами стосовно передавання життя і тим, що служить справжній подружній любові"³⁰.

ДО ХРИСТИЯНСЬКИХ ПОДРУЖ

²⁶ Пор.: Енцикліка „*Mater et magistra*“, AAS 53 (1961); стор. 447.

²⁷ Пор.: Енцикліка „*Populorum progressio*“, § 48-55.

²⁸ Пор.: Душпастирська Конституція *Gaudium et Spes* ("Радість і надія"), § 52.

²⁹ Пор.: AAS 43 (1951), стор. 859.

³⁰ Пор.: Душпастирська Конституція *Gaudium et Spes* ("Радість і надія"), § 51.

25. Тепер Наше слово спрямоване до наших синів і дочок, особливо до тих, кого Бог кличе служити Йому в одруженому стані. Церква, передаючи непорушні вимоги Божого закону, проповідує спасіння і відкриває у Таїнствах шляхи до благодаті: через це людина стає новим творінням, яке в любові і справжній свободі відповідає величному планові свого Творця і Спасителя і має розуміння Христового “легкого ярма”³¹.

Слідуючи в покорі за Його голосом, християнські супруги повинні думати про те, що їхнє покликання до християнського життя, яке починається у Хрещенні, розкривається і укріплюється у Таїнстві Подружжя. Так “вони зміцнюються і неначе освячуються”, щоб вірно виконувати свої завдання, привести до завершення своє покликання і дати світові покладене на них християнське свідчення³². Господь довірив їм це завдання, щоб вони відкрили людям той святий і водночас лагідний закон, який глибинно поєднує їхню взаємну любов та співділання з любов’ю Бога, Подателя людського життя.

Ми аж ніяк не заперечуємо, що іноді для життя християнського подружжя виникають серйозні труднощі: бо як для кожного з нас, так і для них “тісні ті двері й вузька та дорога, що веде до життя”³³. Тим не менше, надія на це життя освітлюватиме їхню дорогу, наче яскраве світло, якщо вони мужньо намагатимуться “жити тверезо, праведно і благочестиво в нинішньому віці”³⁴, знаючи з певністю, що “проминає образ світу цього”³⁵.

Тому супруги повинні з готовністю приймати покладені на них жертви, зміцнені вірою і надією, яка “не засоромить, бо любов Бога влита в серця наші Святим Духом, що нам даний”³⁶. Далі, вони повинні настійливою молитвою виблагати Божу допомогу і, передусім, – черпати з невинного джерела Євхаристії благодать і любов. Якщо ж гріхи гальмуватимуть їхній шлях, нехай вони не занепадають духом, а смиренно і витривало шукають прихистку у милосерді Божому, яке щедро дарується їм у Таїнстві Покаяння. Таким чином супруги можуть дійти до притаманної їм, як одруженим, досконалості, як її описує Апостол: “Чоловіки, любіть своїх жінок, як і Христос полюбив Церкву... Так і чоловіки повинні любити своїх жінок, як свої тіла; бо хто любить свою жінку, – себе самого любить. Ніхто ж ніколи не ненавидів свого тіла, навпаки, він його годує і піклується ним, як і Христос Церквою... Це велика тайна, а я говорю про Христа і Церкву.

³¹ Пор.: Мт 11,30.

³² Пор.: Душпастирська Конституція *Gaudium et Spes* (“Радість і надія”), § 48; Другий Ватиканський Собор, Догматична конституція *Lumen gentium*, § 35.

³³ Мт 7,14; пор.: Євр 12,11.

³⁴ Пор.: Тит 2,12.

³⁵ Пор.: 1 Кор 7,31.

³⁶ Пор.: Рм 5,5.

Нехай же кожний з вас зокрема любить свою жінку так, як себе самого, а жінка нехай боїться чоловіка”³⁷.

СІМЕЙНЕ АПОСТОЛЬСТВО

26. Одним із найкоштовніших плодів, які визрівають із неухильних намагань подружжя коритися Божому закону, є часте бажання подружжя ділитися своїм досвідом з іншими. Так до широкого обсягу покликання мирян додається нове видатне апостольство: взаємне служіння тих, хто є в однаковій ситуації: супруги беруть на себе апостольське завдання щодо інших подруж, стосовно яких вони є провідниками. Це видається сьогодні особливо сучасною формою апостольського служіння³⁸.

ДО ЛІКАРІВ ТА ІНШОГО МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

27. Велику пошану виявляємо Ми до лікарів та іншого медичного персоналу, які, при виконанні своїх професійних обов’язків, більше дивляться на те, що від них вимагає християнське покликання, аніж на чисто людські інтереси. Нехай же ж вони залишаються витривалими в намірі докладати всіх сил для рішень, які є відповідними до віри та розуму; але нехай вони також намагаються привернути до такого ставлення і їхніх колег. До того ж вони повинні розглядати як особливе завдання своєї професії набуття необхідних знань, щоб у цій делікатній сфері могли дати вірну пораду та вказати відповідальні шляхи вирішення подружжям, що до них звертаються, як цього від них справедливо очікують.

ДО СВЯЩЕНИКІВ

28. Дорогі священники, дорогі сини! Ви за своїм покликанням є порадниками і духовними провідниками як поодиноких людей, так і їхніх родин. З великою довірою Ми хотіли б звернутися до вас. Вашим першим завданням є, – Наші слова стосуються особливо вчителів морального богослов’я, – представити Церковне вчення про подружжя чітко і відкрито. Будьте першими, хто у своєму служінні є прикладом щирого внутрішнього і зовнішнього послуху Учительському Урядові Церкви. Ви зобов’язані до цього послуху не з огляду на наведені докази, а задля світла Святого Духа, з якого в

³⁷ Еф. 5,25; 28-29, 32-33.

³⁸ Пор.: Догматична конституція *Lumen gentium*, § 35 та 41; Душпастирська Конституція *Gaudium et Spes* (“Радість і надія”), § 48-49; Другий Ватиканський Собор, Декрет *Apostolicam actuositatem*, § 11.

особливий спосіб користають Пастирі Церкви при викладенні істини³⁹. Ви також знаєте, що для збереження внутрішнього миру поодиноких вірних та для єдності Християнського народу велике значення має, щоб у питаннях моралі та догматичних питань всі корилися Учительському Урядові Церкви та говорили однаковою мовою. Тому Ми приєднуємося до проникливих слів великого апостола Павла і закликаємо Вас від усього серця: “Благаю вас, брати, ім’ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі те саме говорили; щоб не було розколів поміж вами, але щоб були поєднані в однім розумінні й у одній думці”⁴⁰.

29. Далі, якщо неприховування нічого зі спасенного вчення Христа є визначною формою виразу любові до душ. Воно повинно завжди супроводжуватись терпеливістю і любов’ю; Господь сам дав приклад спілкування з людьми. Прийшовши не судити світ, а спасти його⁴¹, Він, щоправда, був непримиренним супроти зла, але милосердним до людей.

У своїх труднощах і бідах супруги повинні знаходити у слові і співчутливому серці священика відгомін любові нашого Відкупителя.

Дорогі сини, говоріть з упованням, переконані, що Святий Дух, який допомагає Учительському Урядові Церкви при викладенні правильної науки, освітлює серця вірних і запрошує їх погодитися. Без молитви нічого неможливо досягти. Навчайте цьому одружених; напучуйте їх, щоб вони часто, з великою вірою приступали до Таїнств Євхаристії та Покаяння і ніколи не занепадали духом через їхню слабкість.

ДО ЄПИСКОПІВ

30. Дорогі преподобні брати в єпископстві! Під кінець цього окружного послання звертаємося Ми до вас в шанобливості і любові. Ми особливо близько поділяємо ваші турботи про духовне добро Божого народу. Ми скеровуємо до вас Наше настійливе прохання: на чолі ваших співслужителів священиків і вірних самовіддано та не зволікаючи станьте на захист святості подружжя; для того, щоб життя в подружжі дійшло до повної людської і християнської досконалості. Ви повинні розглядати це як ваше найбільше та найвідповідальніше завдання, яке вам сьогодні довірене. Ви добре знаєте, що це пастирське служіння вимагає певної узгодженості пасторальних зусиль, яке охоплює всі сфери людської діяльності: економічну, освітню та суспільну. Одночасний поступ у всіх цих сферах вчинить життя батьків і дітей в сім’ї більш стерпним, легшим та

³⁹ Пор.: Догматична конституція *Lumen gentium*, § 25.

⁴⁰ Пор.: 1 Кор 1,10.

⁴¹ Пор.: Ів 3,17.

радіснішим. При благоговійному дотриманні Божого плану щодо світу також і життя людського суспільства збагатиться братньою любов'ю та стане стабільнішим завдяки правдивому мирові.

ДО УСІХ ЛЮДЕЙ ДОБРОЇ ВОЛІ

31. Вас, високодостойні брати, дорогі сини і дочки, і вас, усіх людей доброї волі, Ми закликаємо до справді великого діла виховання, поступу та любові. Ми спираємося при цьому на незмінне вчення Церкви, що його вірно зберігає та інтерпретує Наслідник святого Петра разом з братами в католицькому єпископстві. Це справді велике діло, Ми у цьому глибоко переконані, спричиниться до благословення як світові, так і Церкві. Тільки тоді, коли людина дотримується Богом вписаних у її природу законів, які через те слід мудро і з любов'ю шанувати, вона може дійти до справжнього, так бажаного щастя. Для цього великого діла Ми благаємо у всевятого та всемилостивого Бога повноти небесної благодаті не лише для вас усіх, але особливо для одружених і уділяємо вам від усього серця як його запоруку Наше апостольське благословення.

Дано в Римі, при соборі Св. Петра, 25 липня 1968 року, у свято святого апостола Якова, у шостий рік Нашого понтифікату.

ПАПА ПАВЛО VI